



Huis kraai. Foto Roy Slaterus

Exoot of emoot?

De discussie over uitheemse diersoorten gaat vaak niet over feiten maar over meningen, zo stelt Ruud Foppen. Hij levert een bijdrage aan de rubriek Forum, geïnspireerd door een bijeenkomst over invasieve exoten van 11 maart 2010 georganiseerd door het Faunafonds.

Ingezonden door Ruud Foppen

Nederland is een tolerant land voor vreemdelingen! Zeker als we het hebben over planten- en diersoorten. Mogelijk dat dit komt omdat we geen eiland zijn en blijkbaar gewend zijn geraakt aan een continu veranderende soortengemeenschap. Die soortengemeenschap is behoorlijk dynamisch en door het sterk veranderende landschap door de eeuwen heen enorm gewijzigd. De veldleeuwerik die we nu beschouwen als een zeldzame weidevogel was eens een stepevogel die zich niet in deze streken thuis voelde. De wolf was ook een inheemse diersoort in ons land maar is al zo lang verdwenen dat sommigen - nu de soort weer voor de deur staat - hem als exoot beschouwen. Het geheugen van de mens over natuurbeelden en daarbij behorende soorten gaat doorgaans niet verder terug dan enige tientallen jaren. We hebben te maken met schuivende landschapsreferenties en soortreferenties. Neem konijn en fazant. Niemand noemt dat nog exoten. Ze zijn ingeburgerd. Ook een soort

als damhert is in beleidstermen niet langer exoot, want langer dan honderd jaar in ons land aanwezig.

We maken het overigens nog niet zo bont als de Engelsen. Daar was begin 1900 het bewust introduceren van allerlei exoten een edel tijdverdrif. Wie in Groot-Brittannië rondstapt, kijkt dan ook niet raar op van Noord-Amerikaanse eekhoorns, Canadese ganzen en Aziatische muntjaks. Van alle windstreken werden dieren meegenomen met de bedoeling om de verarmde eilandfauna te ondersteunen.

Natuurlijkhebbers houden van vreemdelingen. We hebben iets met rariteiten. Iedere zeldzame soort trekt de aandacht. Toch is de eerste vraag die bijvoorbeeld een vogelaar zich stelt of het beest ook echt als wild is te beschouwen. Want het 'tikken' van wilde soorten is een wezenlijk onderdeel van het vogelspotten, zoals we dat noemen. De vogelaarswereld is al net zo verdeeld als de politiek dezer dagen. Je hebt puriteinen, rekkelijken en onverschil-

ligen. Puriteinen tellen alleen de 'echt' wilde soorten, rekkelijken willen hun aantal soorten nog wel omhoog brengen door ook uitheemse soorten mee te nemen. Vogelaars zijn zich dus zeer bewust van wat echte wilde soorten zijn die op een natuurlijke wijze in Nederland terecht komen en de escapes en exoten die op niet-natuurlijke wijze in het wild terecht zijn gekomen. En dat zal niet anders zijn bij zoogdier- of vlindermensen en herpetologen.

Soorten tellen is één ding, maar hoe ga je om met deze beesten? Bij vlinders en vogels verdwijnen dwaalgasten vanzelf, daar hoef je je geen zorgen over te maken. Maar nieuwe inburgeringen van soorten die door toedoen van de mens (dus op niet-natuurlijke wijze) in ons land opduiken, hoe denken natuurlijkhebbers daar over? Mijn indruk is dat ze al net zo verdeeld zijn over deze kwestie als bij het meetellen op hun lijst. Een deel vindt het maar helemaal niks en denkt: "weg er mee." Een ander deel vindt dat we ze met rust moeten laten.

Als je een beleid acceptabel wilt laten zijn en een kans van slagen wilt geven, dan zul je dus eerst draagvlak moeten creëren.

Wat blijkt, is dat voor een groot draagvlak van beleid rondom exoten objectieve feiten en kennis niet van doorslaggevende waarde zijn. Naast visie en kennis is ook een uitgekiende communicatiestrategie van belang. Dat is onlangs duidelijk gebleken toen SOVON een rapport over de huiskraai uitbracht waar in de media onmiddellijk een hoop over te doen was en waar ook menige vogelaar zijn mening over klaar had. Het SOVON rapport gaf aan dat er wel degelijk een risico is dat deze soort in Nederland een plaagsoort wordt en wat er bekend is over eventueel te nemen maatregelen. Inmiddels is duidelijk dat de overheid behoorlijk worstelt met deze kwestie en dat zal mogelijk ook het geval zijn in voorkomende gevallen rondom vreemde eekhoorns, wasbeerhonden en andere 'nieuwe' binnenkomers die als invasieve exoot worden gekenmerkt waarbij aannemelijk kan worden gemaakt dat er een bepaald risico bestaat voor volksgezondheid, natuur of landbouw.

Naïef als we zijn als ecologen denken we dat het beleid voldoende heeft aan objectieve kennis en feiten voor het nemen van een beslissing. Niet dus, het gaat veel meer om ethiek en filosofie. Wat vinden mensen van de natuur, welk beeld hebben ze van natuur en welke waarde en rechten hebben wilde dieren, dus ook exoten? Zo veel mogelijk geobjectiveerde kennis en een 'neutrale' opstelling blijken lang niet zo doorslaggevend als gedacht. De exoot blijkt in feite een emoot!

Wat niet onderschat moet worden is de beeldvorming. Dat begint al met het simpele feit hoe de exoot eruit ziet? Is het een prettig ogende soort zoals een vogel of een zoogdier of een onbeduidend of zelfs gevaarlijk en eng uitziend insect? Er zal weinig ophef ontstaan over het wegvangen van Amerikaanse rivierkreeften of andere macrofauna exoten. Maar kom niet aan leuke kleine grondeekhoortjes. Belangrijk is daarbij ook wie en hoe de boodschap gebracht wordt om tot bestrijding over te gaan. Als natuurorganisaties samen met de overheid plannen maken om in te grijpen, zoals bijvoorbeeld in het geval van de rosse stekelstaartende of egels op sommige Schotse eilanden, dan is de acceptatiegraad voor ingrijpen veel hoger dan wanneer alleen de overheid waarschuwt en voorlicht.

Als de populatie nog uit enige exemplaren bestaat, dan is er nog niet veel aan de

hand. Juist dan is het echter slim om beslissingen te nemen over eventueel ingrijpen. Maar op dat moment heb je geen duidelijk aanwijsbare negatieve effecten. Dat leidt tot een dilemma. Hoe kun je overtuigen zonder dat er al meetbare effecten zijn? Of moet je wachten op die effecten met alle risico's van dien? De oplossing lijkt om zo goed als maar kan te gaan voorstellen wat er (mogelijk) gebeurt. Dat dient dan te worden uitgedrukt in kansen en onzekerheden. Maar het blijkt heel moeilijk uit te leggen te zijn aan het grote publiek, achterban en politiek. Het zegt de mensen niet zoveel als een deskundige vertelt dat er een kans van laten we zeggen tachtig procent is dat een soort zich verschrikkelijk gaat uitbreiden en dat er voorzichtige schatting is dat er 10.000 exemplaren kunnen verschijnen, maar dat hier wel een grote mate van onzekerheid om heen zit. Deskundigen die gewend zijn om dit soort kansen in vrij technische taal in hun rapporten te schrijven, zijn normaal gesproken niet getraind om deze ook op een duidelijke wijze te communiceren.

Conclusie: de rol van de wetenschapper in de exotendiscussie is beperkt (maar belangrijk) en raakt ondergesneeuwd zonder een goede inbedding in beleid.

Er is behoefte aan een helder exotenbeleid met een pro-actieve aanpak, zodat waar nodig snel en accuraat kan worden ingegrepen.

Alleen dan kunnen kennis en gegevens op hun waarde worden geschat en kan een exotenbeleid draagvlak verwerven en mogelijk tot een succes worden gemaakt. Ook onder de zoogdieren blijken de laatste decennia steeds meer exoten in ons land op te duiken. Juist deze soorten zijn vaak aantrekkelijk en zullen snel in de publiciteit komen indien maatregelen worden overwogen.

Het lijkt me dan ook goed dat de Zoogdiervereniging zich sterk maakt voor een goed en transparant exotenbeleid, waarmee zowel de overheid als ook een belangengroep als de Zoogdiervereniging uit de voeten kan. Ondertussen kunnen de zoogdieronderzoekers zich al wagen aan bespiegelingen over voorspellingen van nieuw te verwachten soorten en inschattingen over de mogelijke impacts van deze nieuwelingen, zodat snel kan worden ingespeeld op eventuele nieuwe ontwikkelingen.

Ruud Foppen is Hoofd Onderzoek & Advies SOVON Vogelonderzoek Nederland
ruud.foppen@sovon.nl



Pallas' eekhoorn. Foto Ard van Roij.



Wallaby. Foto Greg The Busker



Damhert. Foto Paul van Hoof



Wasbeerhond. Foto Dick Klees